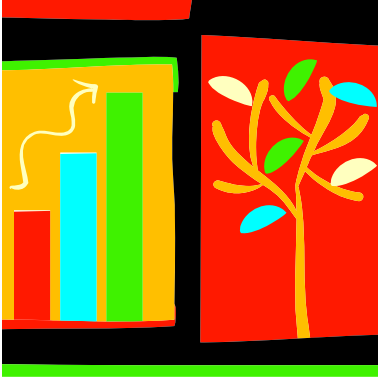

Lâm Bích Thủy

Trên chuyến tàu về lại quê năm ấy

Không hiểu vì sao mà câu chuyện này lại ám ảnh tôi mãi không dứt. Cha tôi kể cho chúng tôi không chỉ một lần. Tôi hiểu, ý ông muốn thông qua chuyện để dạy cho con về tinh thần dân tộc, ý thức tự chủ, nhân cách và lòng tự trọng ở nột con người; bất kỳ ở đâu, trong hoàn cảnh nào cũng cần bình tĩnh mà suy xét kỹ trước khi hành động một vấn đề nào đó. Nhất là với những tình huống xấu nhất và khi đứng trước kẻ thù “*Biết mình, biết ta từ bại sẽ thành thắng*”.

Thời gian dạy học ở Thanh Hóa được hơn hai năm thì trường Mission đóng cửa; bởi Phát xít Nhật đảo chính, thế chân đế quốc Pháp. Tình hình chiến sự, thế cờ đã thay đổi, mới có câu thơ “*Trường Nhật đóng tiêu pha đang dè dặt*”. Khi Pháp lục tục bỏ chạy, Nhật đến chiếm trường. Nhà giáo làm thơ Xuân Khai đang thu xếp chuẩn bị về quê, thì bọn Nhật muốn giữ ông ở lại để tiếp tục dạy học theo nền giáo dục của Nhật; chúng mang đến tặng ông hai hòm quà. Có người thấy, tưởng Nhật hối lộ ông thứ gì quý giá, xì xào bàn tán, chỉ trích; thái độ không mấy thiện chí. Nhà giáo không nhận, lính Nhật ra hiệu ông mở ra xem rồi hãy từ chối. Trước mặt một số thầy và lính Nhật, ông ra cả hai thùng quà ra, đó là hai thùng phấn viết bảng không

bụi.

Bọn sĩ quan Nhật còn hứa hẹn một khoảng lương hậu sẽ trả cho ông nếu ông chịu ở lại. Nhưng ông nhất quyết trở về quê hương.

Tại sân ga cảnh tượng thật hỗn loạn, khó phân biệt; nào Tây, nào Nhật, nào dân ta; kẻ qua người lại mang, vác đủ thứ trông lồi thối, lếch thếch, khiến lòng nha giáo cảm thấy căm giận những kẻ ngoại xâm đang tranh nhau dày xéo mảnh đất của tổ tiên dân tộc mình. Ông chứng kiến cảnh chúng ức hiếp người dân Việt Nam quá đỗi.

Khó khăn lắm ba tôi mua được tám vé. Trầy trật mãi ông mới len chân vào được tới chỗ. Nhưng chưa kịp ắm chỗ đã bị tiếng loa kêu gọi nhường chỗ cho quân đội Pháp: “Chuyến tàu này dành cho quân đội Pháp, bà con đợi chuyến sau”. Thế là lại gồng, gánh, mang, vác, ào ào, xô đẩy nhau, cố lèn, lách để được ra khỏi toa - nơi mà mình vừa chen chúc xô đẩy để tới được! Âu cũng vì mẫu quốc Pháp cần di chuyển nhanh, tránh xa tên giặc Nhật Lùn. Bọn lính Pháp quỳnh quáng ào lên chiếm chỗ, miệng không ngớt xua dân ta như xua gà: “*Aller! Aller An - namis*”. Cả tên nòi giống tổ tiên của ta cũng bị chúng miệt thị, khinh bỉ. Chúng gọi dân ta là An Namis...

Tận mắt nhìn thấy cảnh dân tình bị xua đuổi như con vật, thi sĩ Xuân Khai tức giận thốt lên “Nhục thật!” Lòng tự trọng trỗi dậy trong ông: “Là trí thức mình không thể để chúng đuổi như thế kia, mất thể diện con người quá. Nếu mà chúng buộc phải rời tàu, nhất định mình cũng phải đàng hoàng; không thể để chúng khinh mình được”

Mấy toa phía dưới, dân ta chưa kịp xuống thì bọn lính Pháp đã tràn lên chèn ép rất lộn xộn. Trong khi đó, toa nhà giáo chưa có ai lên, ông đứng yên tại chỗ nghĩ cách đối phó. Ông thông thả đưa đôi tay đặt lên quai chiếc valise rồi khựng lại, phóng tầm mắt nhìn qua cửa toa để quan sát và nghĩ: “nếu bây giờ bọn lính Pháp xông lên, chúng thấy rõ ràng tay ta đang ở tư thế chuẩn bị xuống, ắt hẳn rằng “tên An Namis này sẽ xuống, chúng đâu có có để làm khó dễ và ta đang hoảng xuống cho chúng thấy khí phách của một trí thức Việt Nam” Nhưng, bỗng ông nghe từ phía sau, một giọng nói rất lịch sự, có vẻ ái ngại: Bonsoir monsieur” = Xin chào ngài

Nhà giáo, tay vẫn còn nắm quai valise, quay đầu sang bên trái xem ai vừa nói mà nghe lễ phép thế. Thì ra, đó là một sĩ quan người Pháp. Tay phải của anh ta cũng đang xách chiếc valise bằng nhôm, cỡ trung bình, đang nhìn người trí thức Việt Nam vẻ như có lỗi. Còn người trí thức ấy cho rằng tai mình nghe chưa rõ, lịch sự hỏi lại:

- Pardon, Excusez-moi! Xin lỗi, Ngài làm ơn nhắc lại?

Người sĩ quan vẫn nét mặt và nụ cười dễ dãi trên môi, tiếp:

- Excusez-moi! Puis-je m’asseoir ici = Xin thứ lỗi, tôi có thể ngồi ở đây?

Nhanh như chớp, trong đầu nhà giáo một phản xạ có điều kiện “vậy là rõ rồi, giờ đây mình là người có quyền quyết định ngồi lại hay rời khỏi toa chứ không phải bọn Pháp. Rồi bằng động tác lịch sự và tự tin ông rút đôi tay xuống, về độ lượng của người chủ, ông quả quyết:

- Oui! S’il vous plaît monsieur..

Té ra nhà giáo mua vé đúng toa dành riêng cho gia đình các sĩ quan Pháp.

Nhưng điều khiến cho ba tôi thắc mắc là “Tại sao suốt cuộc hành về Bình Định, tất cả sĩ quan Pháp trên cùng toa đều tỏ ra rất kính nể và e dè đối với ông nhất là các bà vợ của họ. Ai cũng sợ nhỡ làm méch lòng người trí thức trẻ mặc bộ complet trắng; mà chúng không dám gọi là An namis kia”

Ngay từ thời điểm đó cho đến mãi sau này, ba tôi cố tìm ra câu giải đáp về thái độ trọng vọng của bọn Pháp đối với ông suốt cả cuộc hành trình về quê mà vẫn chưa có câu trả lời:

- Tại sao chúng tỏ ra lễ phép và kính nể mình quá đỗi như vậy? Phải chăng do thái độ đàng hoàng tự tin của mình hay vì bộ complet trắng, sang trọng từ chất liệu vải của Pháp mà cô Thỏ đã tặng?

Theo tôi, giờ đây, cho rằng “có thể do bộ complet trắng sang trọng mà bọn sĩ quan Pháp tưởng ông là trí thức người Nhật nên chúng sợ chẳng?

Cảnh đợi tàu đã in sâu vào tâm trí nhà thơ, mãi cho đến khi ra Bắc, nhân dịp trở lại Thanh Hóa, trong chuyến đi thực tế, đã có thơ:

Từng tốp người đi áo nâu bạc rách

Tiếng thở dài hơn tầm mắt ngừng trông

Đường chưa qua đã là bước đường cùng

Mà đất cũ không còn nơi chốn ở

Ôi mảnh đất khi xói lên từng thớ

Nhìn chưa phai máu thịt của cha ông

Chân trời kia mắt họ ngời trông

Bóng nắng, giọt mưa đều còn xa lạ

*Họ đứng đó nhớ từng gốc rạ
Mà giữa lòng trống trải một lưng com
Ngày mai,
Ngày mai trôi đến chốn xa hơn
Trải năm tháng chắc gì kiếm được...
Bữa cơm đợi tàu gượng nhai, gượng nuốt
Tôi đứng lên dù chưa ấm chỗ ngồi
Khi vé cầm tay bỗng lại sợ tiếng còi
Xé thêm rách những cuộc đời xơ xác
(Trích "**Bữa cơm đợi tàu**"*

Thanh Hóa tháng 9/1959)

Nguồn: Tác giả / VNthquan - Thư viện Online
Được bạn: Ct. Ly đưa lên
vào ngày: 10 tháng 9 năm 2010